

48 lub hlis *txog rau* 60 lub hlis

KEV LOJ HLOB NTAWM KEV HAIS LUS THIAB KEV TXAWJ NTAWV

Cov menyuam kawm hais lus li cas?

Kev Saib Xyuas Hlo Txog Hom Lus Hais thiab Kev Txawj Ntawv

Cov menyuam uas yug npaj tau los txuas lus thiab lawm lus. Mloog cov lus uas haiv hauv lawv tsev neeg, cov menyuam yuav pib ntxov qhia tau hais tias cov suab sib txawv npaum li cas thiab yuav los tsim ib co ntsiab lus uas lawv nkag siab, tab txawm yog ua ntej lawv hais tau lus. Cov menyuam rab peev xwm los mus nkag siab hom lus hais yog hu ua “kev txais hom lus hais”

Thaum xub thawj, cov mos ab txuas lus los ntawm txoj kev ua suab, xws li, quaj, thiab los ntawm sib tes taw. Thaum uas lawv loj ntxiv txog cov menyuam paub tab lawm, lawv pib siv ob peb los lus uas yus paub thiab, thaum muaj 4 thiab 5 xyoos lawm, lawv muaj ntau cov lus hais ntau tuaj thiab mloog cov cai ntawm cov kev sau ntawv thaum uas lawv txuas lus uas yog siv hom lug hais. Cov menyuam rab peev xwm los mus siv hom lus hais los ua kev txuas lus ntawm lawv cov kev xav, tswv yim, thiab lub siab xav li cas yog hu ua “hom lus hais tshaj tawm.”

Thaum uas cov menyuam tab tom kawm txog cov lus siv ncauj hais, lawv tab tom kawm txog cov lus sau—los ntawm cov ntawv nyeem, cov paib, thiab cov lus teev tseg. Ua ntej kawm nyeem cov lus, cov menyuam kawm hais tias cov lus muab sau ntawv yog ib co sawv cev ntawm cov lus hais thiab ua ntej muab sau, lawv kawm kos cov cim thiab teeb duab. Txog txij lub sijhawm uas lawv muaj 5 xyoos lawv to taub hais tias cov tsiaj ntawv ua tau cov lus hais thiab cov lus hais ua tau dab neeg uas lawv yuav tau kawm los mus nyeem. Coob tus cov muaj hnuv nyoog 5 xyoos kuj nyeem tau thiab sau tau lawv lub npe.

Kev Loj Hlob Ntawm Kev Hais Lus Thiab Kev Txawj Ntawv

Cov Lus Qhib

Cov menyuam ua li cas los kawm lus thiab pib to taub nyeem ntawv thiab sau ntawv li cas?

- Thaum tus menyuam muaj 5 xyoos, cov menyuam txawj qhia tseeb zog txog lawv cov tswv yim thiab tej yam uas lawv siab ntsws xav, nug thiab teb lus nug, thiab to taub thaum tib neeg hais dabtsi rau lawv. Lawv txawj tham txog tej yam uas tshwm sim dhau los thiab tej yam uas yuav tshwm sim tom ntej.
- Lawv txawj nrog tib neeg tham ntev, nws txawj teb thiab feem ntau tham twj ywm txog qhov lawv tham.
- Lawv qhia tau dab neeg thiab qhia tau tej ua uas nws pom thaum pib mus txog thaum xaus. Feem ntau lawv paub tias khwv xav saum hlwb thiab tej yam uas muaj tseeb txawv li cas thaum lawv hais lawv zaj dab neeg.
- Thaum ze li ntawm 5 xyoos cov menyuam nyiam ua si nrog cov suab thaum hais cov lus, lawv yuav hais ib co kab lus tas lauv nrog ib co lus uas muaj lub suab nrov ib yam. Lawv kuj nyiam hais ib co lus uas "tsis yog dabtsi" thiab qee zaus sim hais lus "phem".
- Thaum ze li ntawm 5 xyoos, ntau tus menyuam paub cov tsiaj ntawv thiab pib qog sau tau lossis sau kiag tau lawv tus kheej. Ntau tus kawm sau lawv lub npe thiab pib cwj tau cov lus uas lawv nyiam heev. Lawv nyiam kos duab thiab sau ntawv, thiab ntau tus qog sau tau ib co lus yog tias koj sau ua ntej.
- Thaum ze li ntawm 5 xyoos cov menyuam kuj ua txuj nyeem ib co phau ntawv, tej zaum cwj tau tej txhia lus thiab nco tau zaj dab neeg, nrog rau ib co nkauj uas nws paub.

Txoj Kev Kawm Ob Hom Lus

Cov menyuam uas lawv tsev neeg hais ob hom lus lossis tsis paub hais lus Askiv kawm lus li cas?

- Cov menyuam me muaj peev xwv heev los kawm lus thiab muaj peev xwm los kawm ob lossis ntau hom lus ua ntej lawv pib kawm ntawv.
- Cov tsev neeg uas hais ib hom lus uas tsis yog lus Askiv siv tau lawv hom lus los ua lawv tus menyuam thawj hom lus. Thaum lawv kawm lawv hom lus siv tom tsev nws yuav pab cov menyuam pom tias lawv sib raug zoo nrog lawv tsev neeg thiab lawv hom haiv neeg. Lawv kawm tau lus Askiv tib lub sijhawm yog tias lawv tsev neeg txawj hais ob hom lus lossis lawv mam li kawm lus Askiv thaum lawv pib mus rau qhov chaw zov menyuam lossis kawm ntawv.
- Cov tsev neeg pab txhawb qhia lus tau thaum lawv tham, nyeem ntawv thiab hu nkauj rau lawv cov menyuam nrog hom lus uas lawv siv tom tsev. Li no cov menyuam yuav kawm tau lus uas yuav pab tau lawv thaum lawv pib kawm lus Askiv.
- Mus saib hauv lub tsev khaws ntawv hauv koj lub nroog rau cov phau ntawv uas sau ua hom lus koj siv tom tsev.
- Cov menyuam yaus uas muaj lub sijhawm los kawm ob hom lus thaum lawv me nws yuav pab lawv siv ob hom lus mus tag ib sim neej.

Kev Mloog Lus thiab Hais Lus

Txoj kev hais lus thiab mloog lus yuav pab kuv tus menyuam kawm lus li cas?

KEV LOJ HLOB NTAWM KEV HAIS LUS THIAB KEV TXAWJ NTAWV

Cov menyuam kawm hais lus li cas?

Txoj kev kawm hais lus thiab txoj kev sib tham nrog lwm tus yog ib khauj ruam uas tseem ceeb heev rau lawv thaum lawv kawm los nyeem ntawv thiab vam meej rau txoj kev kawm ntawv. Thaum tus menyuam hnov lus ntau zog nws cov lus uas nws paub yuav ntau zog tuaj thiab, ces lawv yuav him huab ua tau zoo zog thaum lawv mus kawm ntawv. Cov menyuam yaus yeej xav paub los kawm lus heev thiab zoo siab heev tias cov lus yuav pab tau lawv...

- qhia txog tej yam lawv xav tau, lawv txoj kev siab ntsws xav thiab cov tswv yim,
- qhia txog tej yam lawv tau ua rau lwm tus neeg,
- ua kom tau ib yam dabtsi,
- txais thiab qhia tej yam rau lwm tus,
- los pab daws lawv cov teeb meem thiab sim lawv cov tswv yim,
- los pab lawv sib raug zoo zog lwm cov tib neeg,
- los tsim thiab qhia dab neeg.
- los npaj ua tej yam lawv xav ua
- los ntxias lwm tus ua ib yam dabtsi lossis los cav nws lub hom phiaj

Cov menyuam kawm lus thaum lawv mloog, tham, xyaum cov lus tshiab, thiab thaum lwm tus mloog lawv thiab teb lawv. Cov menyuam yaus kawm lus thaum koj siv ib co lus tshiab nrog lawv. Cov tsev neeg muaj ntau, ntau lub sijhawm zoo los pab cov menyuam kawm lus txhua hnuab.

Cov lus los pab txhawb koj tus menyuam txoj kev kawm lus:

- Koj pab txhawb tau koj tus menyuam txoj kev kawm lus thaum koj khiav koj cov dej num txhua hnuab. Txoj kev kawm lus tsis yog ib yam uas yuav tsum tau mus kawm “cov hoob tshwj xeeb” xwb. Thaum cov tsev neeg tham nrog cov menyuam qhov ntawd twb qhia lus rau cov menyuam lawm. Txoj kev siv lus tsuas yog qhov uas lub tsev neeg ntawd yuav tsum tau ua xwb. Thaum lub tsev neeg siv lus ntau zog, tus menyuam yuav kawm ntau zog tuaj.
- Thaum koj nyob hauv tsheb, tom khw, mus taug kev, nyob tom tsev tu ub tub no, thaum tus menyuam ua si, thaum nej noj mov, thaum sijhawm yuav mus pw.
- Tham txog
  - tej yam koj pom,
  - tej yam lawv ua,
  - tej yam koj ua,
  - tej yam nej ua hnuab ntawd ua ke,
  - tej yam nej yuav ua ib me chim.
- Thaum koj tham txog ub tej no uas tshwm sim tamsid thiab tej uas uas lawv paub, cov menyuam yuav to taub cov lus ntawd zoo dua vim tias lawv pom thiab ua kiag raws li koj cov lus.
- Ntxiv ob peb lo lus tshiab uas yuav piav txog yam koj ua thaum koj tham nrog cov menyuam yaus. Ib txoj kev uas peb qhia tau lus ntau zog rau cov menyuam yog thaum peb qhia cov lus tshiab nrog cov lus uas nws twb paub thiab nrog tej yam kom lawv pom li ntawd lawv thiaj li to taub cov lus tshiab yooj yim dua.
  - “Muaj ib tug aub.”
  - “Muaj ib tug aub loj loj thiab dhia dhia.”
  - “Muaj ib tug aub loj loj, dhia dhia, plaub caws caws uas hnia lub pob zeb thiab co co nws tus ko tw.”
- Qhia dab neeg rau lawv. Cov dab neeg yuav muab ib lub sijhawm rau koj los qhia txog tej yam uas tseem ceeb rau koj, yam koj ntaus nqi rau thiab koj xav li cas txog tej yam khoom. Cov dab neeg yuav pab cov menyuam yaus sib raug ze zog nrog koj thiab xav kawm lus ntxiv.

KEV LOJ HLOB NTAWM KEV HAIS LUS THIAB KEV TXAWJ NTAWV

Cov menyuam kawm hais lus li cas?

- Cov menyuam yaus nyiam hnov cov dab neeg txog koj thaum koj tseem yog ib tug menyuam yaus. Cov dab neeg no yuav qhia tau koj keeb kwm, tsev neeg thiab kev lig kev cai.
- Koj qhia tau dab neeg txog tej yam koj ua hnuv ntawd, txog tej yam uas koj nyiam. Koj siv tau cov dab neeg los nco thiab xav txog tej yam koj tus menyuam ua.
- Cov dab neeg tsis thas ntev ntev. Koj siv tau tej yam uas tau tshwm sim, seb koj thiab lossis koj tus menyuam xav li cas txog, seb cov tib neeg daws lawv cov teeb meem li cas, seb nws zoo li cas rau koj thaum koj yog ib tug menyuam yaus.
- Koj siv tau cov dab neeg los qhia txog tej yam tswv yim uas koj ntaus nqi rau, piv txwv tias: kev rau siab, kev muaj tswv yim, kev hlub, kev siab loj hlub lwm tus, kev hlub tu lwm tus, kev siab tawv, kev koom tes ua haujlwm ua ke.
- Nug lus rau koj tus menyuam. Thaum koj nug lus rau koj tus menyuam nws muab ib lub sijhawm zoo rau nws los khwv tswv yim thiab xav txog tej yam lawv paub thiab muab ib lub sijhawm zoo rau lawv los xyaum xaiv thiab kho nws cov lus. Nws kuj ua rau lawv pom tias koj hwm lawv cov tswv yim thiab.
  - Nug lawv seb
  - lawv pom dabtsi,
  - lawv ua dabtsi,
  - lawv xav txog dabtsi,
  - lawv siab ntsws xav li cas,
  - lawv nyiam dabtsi,
  - dabtsi nyuam qhuav tshwm sim tag,
  - seb lawv xav tias dabtsi yuav tshwm sim tom ntej.
- Rov qab nug lus txog qhov nws hais. Thaum nws hais dabtsi rau koj, koj nug tau kom nws qhia tseeb zog.
  - Thaum koj nug lus nws pab lawv xav tob zog txog qhov lawv paub thiab pab lawv nrhiav lus los piav. Thaum nws teb koj cov lus nug nws yog ib txoj kev los pab lawv rub lawv lub tswv yim txog cov lus ntxiv.
  - “Wow, koj thiab Rigo ua si nrog cov zaj. Cov zaj nyuam qhuav ua dabtsi? Qhia kuv ntau zog txog cov zaj. Koj xav tias cov zaj ua li cas lawv thiaj li ua tau hluav taws tawm hauv lawv lub qhov ncauj los?”
  - “Koj kos duab txog ib lub dav hlau ya mus rau saum ntuj? Koj lub dav hlau ya mus saum ntuj muaj dabtsi nyob sab hauv? Dabtsi pab kom koj lub dav hlau ya mus rau saum ntuj? Koj lub dav hlau ya mus saum ntuj yuav mus qhov twg? Qhia kuv ntau zog tog koj lub dav hlau ya us saum ntuj.”
- Nug cov lus uas yuav pab koj tus menyuam los xav txog lawv cov lus uas lawv yuav siv los teb (tsis txhob nug cov lus uas yuav teb tias yog lossis tsis yog xwb) Thaum peb nug lus rau cov menyuam uas tsis muaj “ib lo lus teb uas thwj,” lawv yuav khwv tau tswv yim ntau zog thiab lawv xav tau tob dua thaum lawv teb, nws zoo dua qhov uas lawv cia li teb raws li koj nyiam xwb.
  - Ntawm no yog ib co piv txwv txog cov lus nug uas tej zaum yuav pab tau neb sib tham ntev zog lossis tsawg zog.
  - “Qhov uas lom zem tshaj plaws uas koj ua hnuv no yog dabtsi?” (nug tau lus nrog ntau yam rau nws teb rov qab hais—tham tau ntau dua)
  - “Koj puas lom zem tom tsev kawm ntawv hnuv no?” (yog/tsis yog lossis nug lus tsis muaj ntau yam rau nws teb—tham tsawg)
  - “Qhia kuv txog koj tus phooj ywg Theo.” (nug tau lus nrog ntau yam rau nws teb rov qab hais—tham tau ntau dua)
  - “Ko puas nyiam Theo?” (yog/tsis yog lossis nug lus tsis muaj ntau yam rau nws teb—tham tsawg)

Cov menyuam kawm hais lus li cas?
KEV LOJ HLOB NTAWM KEV HAIS LUS THIAB KEV TXAWJ NTAWV

- Nug cov lus uas koj tsis muaj ib co lus los teb. Thaum koj nug cov lus uas koj tsis muaj ib co lus los teb pab koj tus menyuam pom tias koj yeej xav paub seb nws xav li cas thiab vim li ntawd lawv txoj kev xav yeej tseem ceeb heev rau koj.
  - “Koj pom dabtsi ntawm daim nplooj no?” (tsis paub tias yuav teb li cas—ib txoj kev zoo heev los pab txhawb koj tus menyuam txoj kev xav)
  - ” Koj xav tias tus aub yuav ua dabtsi?” (tsis paub tias yuav teb li cas—ib txoj kev zoo heev los pab txhawb koj tus menyuam txoj kev xav)
  - ” Tus aub yog xim dabtsi?” (paub tias yuav teb li cas lawm; tsis tshuas pab txhawb tus menyuam txoj kev xav puas tsawg)
- Koj yeej caws tau kom koj tus menyuam teb nws cov lus uas nws nug koj. Feem ntau cov menyuam yeej twv tag ua ntej lawv mam li nug koj. Thaum koj nug tus menyuam tias seb nws xav li cas yuav pab txhawb lawv los kho tej yam lawv xav los ua ib co lus thiab nws muab tau ntau lub sijhawm zoo ntxiv rau koj los nrog nws tham ntev zog.
  - “Koj nug tau ib lo lus zoo heev li. Es koj nev koj xav tias cov hnuab qub ua li cas lawv thiab li mus txog rau saum ntuj?”
- Mloog tus menyuam.

Cov menyuam yuav tham ntau dua yog lawv pom tias koj mloog lawv. Thaum lawv tham ntau zog nws yuav pab lawv xyaum lus ntau zog.

- Koj ua rau lawv pom tias koj yeej mloog lawv thaum koj:
  - ntsia nws lub qhov muag,
  - muab ib lub sijhawm rau lawv los tham lossis hais kom tag qhov nws hais,
  - tua lub TV,
  - muab ib lub sijhawm los ua neb “lub sijhawm tham” (piv txwv tias, zaum ntawm rooj zaum ua ke, mus taug kev ua ke, puag nws thaum txog sijhawm yuav mus pw,)
  - rov qab hais lossis rov qab hais qhov uas nws tau hais rau koj kom nws paub tias koj hnov nws,
  - nug lus,
  - hais ua tsaug rau nws vim nws qhia nws cov tswv yim lossis zaj dab neeg rau koj.
- Koj siv tau tej yam khoom fais fab los pab txhawb koj tus menyuam txoj kev kawm lus
  - Siv koj lub xovtooj los kaw koj tus menyuam cov lus thiab cov dab neeg. Thaum koj muab tso rov qab rau nws mloog koj tham tau txog tej yam uas nws tau hais.
  - Siv koj lub xovtooj los thaj duab txog tej yam khoom koj pom thiab ua hnuab ntawd. Thaum koj saib cov duab nrog koj tus menyuam koj tham tau txog tej yam koj pom thiab tej yam neb ua.

Kev Nyeem Ntawv

Cov menyuam yaus kawm li cas los nyeem ntawv?

- Thaum koj nyeem ntawv nrog cov menyuam yaus koj qhib ib lub ntiaj teb tshiab rau nws. Txoj kev nyeem ntawv pub lawv kawm ib txoj kev sib txuas lus uas muaj ceem heev thiab pub lawv mus txais ntau yam lus qhia txog ub tej no.
- Ntau tus menyuam nyiam nyeem ib phau ntawv nrog ib tug neeg hauv lawv tsev neeg. Txoj kev nyeem ntawv yog ib yam uas tseem ceeb tshaj plaws uas koj ua tau los pab lawv kawm los nyeem ntawv thiab vam meem rau txoj kev kawm ntawv.

Cov menyuam kawm hais lus li cas?
KEV LOJ HLOB NTAWM KEV HAIS LUS THIAB KEV TXAWJ NTAWV

- Txoj kev nyeem ntawv tsis pib ntawm cov phau ntawv xwb. Cov menyuam yeej nyiam saib paib, npe lo ntawm tej yam khoom, cov lus qhia, cov lus sau tseg, cov ntawv sau rau tib neeg, cov email. Thaum cov menyuam yaus kawm tias txoj kev nyeem ntawv yuav pab lawv ntau heev lawv yuav yim huab mob siab los kawm kom nyeem ntawv tau.
  - Cov menyuam pib xyaum nyeem ntawv thaum ntxov thaum cov menyuam nco qab cov duab thajj thiab cov duab kos. Lawv kawm tias cov duab thajj thiab cov duab kos nyias muaj nyias lub npe thiab tham tau txog. Lawv kuj kawm tias cov dab neeg hais txog cov duab hauv phau ntawv thiab. Thiab sijhawm dhau mus lawv yuav kawm tias cov tsiaj ntawv ntawm daim nplooj qhia ib zaj dab neeg txog cov duab lossis piav txog cov duab. Piv txwv tias, lawv pib to taub tias daim duab txiv avpaum txheeb li cas rau cov tsiaj ntawv a-p-p-l-e ntawm daim nplooj—cov tsiaj ntawv txhais tau lub tswv yim tias yog ib lub avpaum. Thaum cov menyuam yaus paub txog cov phau ntawv zog, lawv yuav kawm tau ntau yam: Tias cov phau ntawv tseem ceeb heev (vim tias lawv tseem ceeb rau koj!)
    - Seb koj yuav siv ib phau ntawv li cas—tuav, tig cov nplooj, tham txog txhua daim nplooj,
    - Seb koj yuav siv li cas nrog lwm tus neeg lossis koj tus kheej.
    - Zaj dab neeg nyob qhov twg (Nws nyob hauv cov duab lossis hauv cov tsiaj ntawv uas sau hauv qab ntawm daim nplooj lossis nyob hauv tus neeg nyeem lub cim xeeb?).
    - Seb lawv kho sab hauv phau ntawv li cas (Lub npe ntawm zaj dab neeg thiab tus neeg sau phau ntawv lub npe nyob sab nraud thiab zaj dab neeg nyob sab hauv).

Cov lus los pab qhia tias cov tsev neeg yuav ua tau dabtsi kom lawv txhawb tau cov menyuam ua ntej lawv yuav nyeem ntawv:

- Saib cov duab thajj thiab cov duab kos nrog cov menyuam thiab nug seb lawv pom dabtsi thiab tham txog tej yam koj pom. Qhov no pab cov menyuam tsim lawv cov peev xwm los soj ntsuam thiab pub ib lub sijhawm rau lawv los xyaum thiab ntxiv lus rau cov lus uas paub lawm.
- Nug lawv seb lawv xav tias dabtsi tshwm sim hauv daim duab. Qhov no pub ib lub sijhawm rau lawv los xyaum “qhia lawv zaj dab neeg” thiab tej zaum yuav pab lawv xav tias lawv yog ib neeg piav dab neeg thiab ib tug neeg sau ntawv.
- Thaum koj pom ib co lus nyob ib ncig ntawm koj thiab tau tes qhia rau koj tus menyuam. Thaum peb tau tes rau tej qho chaw uas muaj lus hauv lub ntiaj teb no, cov menyuam yuav pib pom tias cov lus sau tseem ceeb heev thiab nws yim huab mob siab los kawm kom nws nyeem tau cov lus ntawd.
  - Thaum koj nyob hauv koj lub tsheb, koj tham tau txog cov paib ntawm kev rau koj tus menyuam.
  - Thaum koj nyob hauv khw, cov menyuam pab tau koj “nyeem” cov npe ntawm cov kaus poom thiab cov khoom hlab. Thaum koj tham txog cov duab nws yuav pab koj tus menyuam pom tias nws nyeem ntawv thiab.
- Nyeem tej yam koj sau rau lawv. Thaum cov menyuam pom koj sau dabtsi thiab hnov tias nws yog dabtsi, lawv yuav pom tseeb dua tias cov tsiaj ntawv pab qhia ib yam dabtsi.
  - “Kuv teev khoom tseg rau peb mus rau tom lub khw yuav zaub. Ntawm no nws hais tias, ‘cheese (mis khov)’ thiab ntawm no nws hais tias, ‘txhuv.’ Koj xav tias wb yuav tau sau hom txiv hmab txiv ntoo twg rau wb daim ntawv?”
  - “Kuv sau ib daim ntawv rau koj tus kws qhia ntawv hais tias peb yuav mus lwm lub nroog lub vasthiv tom ntej no.”
- Nyeem cov ntawv me me thiab cov ntawv sau kom nrov nrov rau lawm.
  - Ntawm no yog ib daim ntawv me me uas koj tus kws qhia ntawv sau. Nws hais tias, “Nyob Zoo Cov Tsev Neeg.....”

KEV LOJ HLOB NTAWM KEV HAIS LUS THIAB KEV TXAWJ NTAWV

Cov menyuam kawm hais lus li cas?

- Tau tes rau cov lus uas koj nyeem.
  - Thaum koj tau tes rau cov lus nws yuav pab cov menyuam to taub tias lo lus uas koj hais yuav txheeb li cas rau lo lus sau.
  - “Daim ntawv no tuaj ntawm niam tais. Qhov nov nws hais, ‘Kuv hlub koj.’ Qhov no nws hais tias, “Kuv yuav tuaj saib koj.”
- Nyeem cov email thiab cov ntawv sau hauv xovtooj rau nws thiab. Qee zaus cov menyuam tsis tshua pom cov lus ntawm daim screen zoo puas tsawg. Thaum koj muab cov lus rau nws saib qhov ntawd yuav pab nws pom tias cov tshuab fais fab muaj ntawv sau thiab kev sib txuas lus thiab.
  - Ntau cov lus uas nyob ntawm lawv ib ncig yog los ntawm cov khoom fais fab, thiab qhov no yeej pab tau ntau lub sijhawm zoo rau lawv ua ntej lawv yuav nyeem ntawv thiab.
- Nrhiav tej lub sijhawm zoo los sau lawv cov lus cia. Thaum koj sau tus menyuam cov lus cia nws yog ib yam uas tseem ceeb tshaj plaws uas koj ua tau rau nws pom tias txoj kev sau ntawv thiab nyeem ntawv muaj ceem npaum li cas. Yog tias koj “txuag” tau thiab qhia tau lawv cov lus rau lwm cov tib neeg thiab lwm lub sijhawm, lawv pom tias txoj kev sau ntawv thiab txoj kev nyeem ntawv muaj ceem npaum li cas.
  - Yog tias lawv kho siab tias lawv yuav tau hais good-bye rau lawv tus phooj ywg, koj qhia tau rau lawv tias nws sau tau ib daim ntawv me me. Lawv kos tau ib daim duab thiab qhia rau koj tias nws xav sau dabtsi. Thaum koj sau tau nws cov lus cia, nyeem cov lus rov qab rau koj tus menyuam
  - Yog tias nws tus phooj ywg ua hnuv yug, nws pab tau koj ua ib daim ntawv zoo saib—thaum nws kos duab thiab qhia cov lus nws xav kom koj sau.
  - Yog tias lawv txuas dabtsi thiab koj xav muab khaws cia, koj pab ua ib daim paib (sau nws cov lus) los nplaum rau qhov nws txuas.
- Muab cov khoom kos duab cia ib qho chaw yooj yim rau lawv (cov xaum, cov npiv, cov xim, cov xim av puab). Thaum lawv kos duab, koj nug tau lawv seb lawv puas xav qhia koj txog qhov nws kos. Koj sau tau nws “zaj dab neeg” rau ntawm ib daim ntawv nplaum me ces nug seb nws puas xav kom koj nyeem rov qab rau nws. Cov khoom kos duab muab ib lub sijhawm zoo rau lawv los xyaum khiab kab thiab lub cev ntawm tej yam khoom—cov kev txawj uas lawv yuav tsum muaj los sau ntawv. Txoj kev kos duab pub lawv pom tias lawv siv tau ntau txoj kev los qhia txog nws cov tswv yim, thiab lawv pib muaj ib qho tias lawv ua tau ib tug “neeg sau ntawv” thiab.
- Nyeem ntawv rau tus menyum.

Thaum koj sau lawv cov tswv yim thiab muab nyeem rov qab rau lawv nws yuav muaj ceem heev rau koj tus menyuam los pom tias txoj kev sau ntawv tuav thiab qhia tau lawv lub tswv yim zoo heev.

- Muab ntau hom phau ntawv rau menyuam yaus tso rau saum ib lub txe lossis hauv ib lub tawb uas tus menyuam muab tau nws tus kheej
- Koj mus yuav tau ib co phau ntawv tau rau koj tus menyuam tom lub tsev khaws ntawv lossis lub khw muag ntawv
- Muab txoj kev nyeem ntawv tso nrog tej yam koj ua txhua hnuv nrog koj tus menyuam (nrhiav ib lub sijhawm txhua hnuv uas koj yuav nyeem ntawv tau rau koj tus menyuam.)
- Tua lub TV los ua ib lub sijhawm nyeem ntawv.
- Nyeem tib phau ntawv ntau tshaj ib lwm rau koj tus menyuam. Feem ntau cov menyuam nyiam nyeem tib phau ntawv qub txhua zaus.
- Tham txog phau ntawv nrog koj tus menyuam.
- Ua ntej koj tig daim nplooj, nug koj tus menyuam seb nws xav tias dabtsi yuav tshwm sim tom ntej.

Cov menyuam kawm hais lus li cas?
KEV LOJ HLOB NTAWM KEV HAIS LUS THIAB KEV TXAWJ NTAWV

- Nrog rau thaum koj nyeem cov lus, koj tham tau txog zaj dab neeg thiab cov duab nrog koj tus menyuam:
- “Koj pom dabtsi ntawm daim nplooj no?”
- “Koj xav tias vim li cas tus menyuam tub ho nce mus rau saum tsoob ntoo?”
- “Koj yuav ua li cas yog tias koj yog tus caij tus nees ntawd?”
- Ua ntej koj nyeem phau ntawv uas koj tus menyuam nyiam tshaj plaws rau nws, nug seb nws puas xav qhia zaj dab neeg rau koj ua ntej.
- Qee zaus, thaum koj nyeem ntawv rau koj tus menyuam, koj tau tes tau rau cov lus thaum koj nyeem cov lus.
- Qhia rau koj tus menyuam tias cov lus ntawm daim khwb phau ntawv yog dabtsi. “Qhov no yog lub npe ntawm phau ntawv. Nws muab ib lub tswv yim rau koj tias phau ntawv yuav hais txog dabtsi.” “Ntawm no yog tus kws sau phau ntawv lub npe. Tus kws sau phau ntawv yog tus neeg uas sau phau ntawv. Ntawm no yog tus kws kos duab hauv phau ntawv lub npe. Nws yog tus neeg uas kos cov duab hauv phau ntawv.”
- Tham nrog koj tus menyuam txog cov tsiaj ntawv thiab cov suab.
- Tau tes rau cov tsiaj ntawv hauv cov lus tshwj xeeb, ib yam li koj tus menyuam lub npe. “Koj lub npe pib nrog tus “S,” Sergio. Koj xav puas tau lwm lo lus uas muaj lub suab “ssss” thiab? Wb kuj saib ib ncig ntawm wb seb wb puas pom ib co lus uas pib nrog tus “S.” Wb sau tau ib daim ntawv los teev tseg tagnrho cov lus uas wb hnov tias muaj lub suab “ssss” nyob rau hauv.
- Sim ua si nrog cov suab thiab kev hais cov lus uas muaj lub suab ib yam. Siv cov nkauj, paj huam lossis lwm cov lus uas muaj lub suab ib yam, koj pab tau koj tus menyuam hnov thiab piv tau cov suab ntawm cov lus.
- “Koj ua si hauv tsheb los sib tw siv cov lus uas muaj lub suab ib yam. “Tus dais plaub xim dub. Koj xav puas tau ib lo lus uas muaj lub suab ib yam li dais thiab xim dub?”

Txoj Kev Sau Ntawv

Kuv tus menyuam kawm li cas los sau ntawv?

- Thaum txog 5 xyoos, tej zaum cov menyuam yaus yuav sau tau ib co tsiaj ntawv. Tej zaum lawv yuav loj heev thiab npog tagnrho daim nplooj; tej zaum lawv yuav tig rov qab thiab txeev tiaj, tiamsis cov ntawm no yog thawj khaij ruam rau lawv los pib sau ntawv.
- Ntau tus menyuam nyiam kawm sau lawv lub npe thiab qee zaus xav sau lawv tus phooj ywg lub npe thiab. Cov menyuam yim huab mob siab sau tej yam uas tseem ceeb rau lawv thiab tej zaum yuav xum kom koj sau ib lo lus rau lawv, “Triceratops,” uas yuav nyuaj zog tshaj cov lus yooj yim.
- Cov menyuam yaus pib nyiam sau ntawv thaum lawv txog tej lub hnuv nyoog-tej txhia pib thaum 3 xyoos, thiab lwm cov thaum 6 xyoo. Koj tsis thas “yuam” koj tus menyuam los sau ntawv. Yog tias koj ib sij ua kom muaj ib lub sijhawm zoo rau nws los siv cov npiv, cov xaum, thiab ntawv, ntau tus menyuam yuav sau ntawv lawv tus kheej thaum lawv npaj tau.
- Thaum cov menyuam pib sau ntawv, lawv tsis thas sau cov lus kom thwj thaum xub thawj. Ntau tus menyuam pib muab cov tsiaj ntawv los tso ua ke raws li nws cov suab thaum lawv pib “sau ntawv.” Nws tseem ceeb kom cov menyuam muaj ib lub sijhawm zoo los xyaum cov tsiaj ntawv tshaj qhov uas nws yuav tau sau kom cov lus thwj.

KEV LOJ HLOB NTAWM KEV HAIS LUS THIAB KEV TXAWJ NTAWV

Cov menyuam kawm hais lus li cas?

Cov lus los pab qhia tias cov tsev neeg yuav ua tau dabtsi kom lawv txhawb tau cov menyuam los sau ntawv:

- Muab ntau hom khoom sau ntawv thiab ntawv cia ib qho chaw uas cov menyuam pom tau thiab muab tau lawv tus kheej. (Cov xaum, cov npiv, cov xim markers, cov nplooj ntawv loj thiab me. Feem ntau thaum cov menyuam ua si lawv xav kos duab lossis kos ib co paib. Thaum koj muab khoom npaj tso rau ntawd nws yuav pab txhawb kom lawv siv heev zog thaum lawv ua si.
  - Koj kuj muab tau ib co taub nplaum thiab ib co nplooj ntawv uas koj muab dua ua tej daim, li ntawd koj tus menyuam thiaj li kos tau ib co paib lossis ua ib co hnab xa ntawv thiab sau ntawv lossis sau ib co ntawv me me rau tib neeg. Tej tug menyuam nyiam cov nplooj ntawv uas muaj cov kab dav dav rau lawv sau ntawv.
- Ua ib lub “hnab ntawv khaws lus” rau koj tus menyuam uas yuav khaws cov lus uas koj tus menyuam hais kom koj sau rau nws. Thaum cov menyuam rov mus saib cov lus ntawd, lawv yuav pib cwj tau tias los lus ntawd zoo li cas thiab yuav pib “nyeem” cov lus ntawd.
- Koj kuj luam tawm lossis yuav ib daim txiag sau cov tsiaj ntawv tau li ntawd koj thiab koj tus menyuam thiaj li rov mus saib tau thaum nws xav paub sau ib lo lus. Thaum koj dai cov tsiaj ntawv nws yuav pab koj tus menyuam rov qab los saib cov tsiaj ntawv lawv tus kheej thiab tej zaum yuav pab tau lawv xav tias lawv paub sau ntawv lawv tus kheej thiab.
- Koj muab tau tej pawg tsiaj ntawv rau koj tus menyuam. Thaum koj muaj cov tsiaj ntawv ze rau ntawm koj tus menyuam nws yuav cwj tau tias lawv sau li cas thiab pub nws pib kho cov tsiaj ntawv ua ke, ua ntej nws sau tau nws tus kheej.
  - Nws muaj ntau yam khoom ua tsiaj ntawv uas koj yuav tau, cov tsiaj ntawv uas muaj hlau nplaum uas cov menyuam siv tau saum lub tub yees, lossis sau cov tsiaj ntawv rau saum ib co ntawv tuab tuab thiab muab cov ntawd rau tus menyuam los kho ua ke kom ua tau ib co lus.
- Caw koj tus menyuam los sau ntawv nrog koj thaum koj sau ntawv lossis ua ib daim ntawv teev khoom tseg. Cov menyuam nyiam pab neeg thiab koom nrog tej yam uas tus neeg laus ua. Qhov no yuav pab tau lawv los nyiam sau ntawv.
  - “Kuv yuav teev tseg ib co khoom uas kuv yuav mus yuav tom khw. Koj puas xav pab kuv?” Yog koj paub tias koj tus menyuam txawj sau tej tug tsiaj ntawv, koj nug tau kom nws sau rau ntawm koj daim ntawv. “Kuv yuav sau txiv avpaum rau ntawm kuv daim ntawv thiab nws pib nrog tus “A” ib yam li koj lub npe. Koj puas kam sau tus “A” rau kuv?”
- Sau koj tus menyuam cov dab neeg lossis cov lus rau nws.
  - Yog tias nws muaj ib tug phooj ywg lossis ib tug neeg uas lawv xav tham nrog, koj pab sau nws cov lus rau ib daim ntawv.
- Yog tias lawv kos ib daim duab, koj nug tau lawv seb lawv puas kam qhia koj txog daim duab thiab koj sau lawv tswv yim cia rau.

allaboutyoungchildren.org